

I översättning av Helena Ridberg, utgiven av Atrium Förlag 2010

Sonya Hartnett – om författaren

Sonya Hartnett (f. 1968) är en av Australiens främsta författare. År 2008 belönades hennes litterära gärning med ALMA-priset (Astrid Lindgren Memorial Award), världens största barn- och ungdomsbokspris, och hon har även omtalats som den enda ungdomsförfattaren med Nobelpriskaraktär.

Hartnetts böcker uppvisar ett psykologiskt djup som gör även de mest otänkbara situationer trovärdiga. Berättelserna väcker tankar och ställer frågor, upprör och skrämmer, men rymmer samtidigt det vackra i livet.

Sonya Hartnett föddes i Melbourne och växte upp i en katolsk familj som näst äldst av sex syskon. Hon bor än idag kvar i samma stad, tillsammans med sin hund och sin katt, och har sagt att hon hellre vill bli ihågkommen som författaren som lärde människor respektera naturen och djuren än att vara författaren som skrev bra historier.

Sina barndomsår har Hartnett beskrivit som en mörk tillvaro, där de enda riktiga ljuspunkterna utgjordes av de få böcker som hon kunde komma åt. Även ungdomsåren blev tuffa – inte minst efter att hon vid femton års ålder debuterade med *Trouble All the Way*, en roman hon skrivit två år tidigare.

Den dittills ganska blyga och konstintresserade Hartnett, som alltid känt sig lite udda, överöstes plötsligt med medial uppmärksamhet och kom att ägna de närmast följande åren åt att försöka skriva berättelser som skulle överträffa debuten. Även om ett par av dessa publicerades, lyckades hon inte blidka kritikerna, som kom att avfärda henne som ett tonårsfenomen. Men efter böcker som *Thursday's Child* och *The Ghost's Child* kunde ingen längre tvivla på att Hartnett är en av vår tids främsta författare.

Med sitt originella språk och sin virtuosa berättarteknik (som av recensenter jämförts med Dante, Dostojevskij och Blake) tänjer hon ständigt gränserna för sitt eget författarskap och tränger djupt in i människans psyke, utan att väja för de mörka och svåra ämnen som kommer i hennes väg.

Hartnett menar själv att hennes böcker tillhör den amerikanska skräckromantikens genre men hennes samlade gärning kan lika gärna ses som en egen genre, där ingen bok är den andra lik och ingen läsare kan förbli oberörd av det hon berättar.

Läs mer om Sonya Hartnett i Helena Ridbergs efterord till *Torsdagsbarn*.

Torsdagsbarn – om boken

Torsdagsbarn, med originaltiteln *Thursday's Child*, är Sonya Hartnetts mest uppmärksammade roman – den vann bland annat det prestigefyllda brittiska Guardian Children's Fiction Prize år 2002.

Händelserna, återberättade av Harper Flute, tilldrar sig på den australiensiska landsbygden under 1930-talet och kretsar kring familjen Flute. Inledningsvis föds familjens yngste son Caffy. De äldre syskonen, Audrey och Devon, är behjälpliga i hemmet medan Harper får passa sin lillebror Tin. En olycka inträffar och Tin begravs under rasande lera, men grävs till slut fram med samlade krafter.

Medan familjen är upptagna av den nya babyn försvinner Tin ner under husets veranda där han fascinerats av att gräva i jorden. Så småningom har han grävt ut ett helt tunnelsystem under husets veranda och bosätter sig där. Familjen försöker förgäves kalla honom tillbaka.

Livet ovan jord fortlöper, men livet blir allt svårare och fattigare. Den ena olyckan efter den andra drabbar familjen Flute, och kulminerar när huset rasar ner i Tins tunnlar. Fadern har svårt att hantera situationen och tar till flaskan, men med hjälp av grannarnas omsorger kommer de åter på fötter.

Men olyckorna fortsätter att hagla. Lille Caffy ramlar ner i ett brunnshål och kvävs, och det splittrar familjen. Audrey erbjuds en plats som hushållerska hos den rike grisbonden Vandery Cable och hon tackar till slut ja för att få en inkomst till familjen. Devon, som tidigare haft en dispyt med Cable, gillar inte tanken och säljer sin häst för att skaffa familjen pengar och ger sig av för att tjäna någonstans där omständigheterna är bättre. Harper blir ensam barn, tills Audrey utsätts för opreciserade hemskheter hos Cable och kommer hemstormande.

Mr Flute bestämmer sig för att göra upp med Cable och beger sig hem till honom beväpnad. Modern skickar Harper efter honom för att se till att inget hemskt händer.

Grisbondens gård är tom och Harper hittar spår av blod i ett uthus. När hon ska undersöka det närmare trillar hon ner i en av Tins tunnlar. Hon förstår då vad som hänt och i panik lyckas hon till slut ta sig ut ur tunneln. Familjen skyddar Tin och städar undan bevisen.

Tin gör ett sista besök hos sin familj för att överlämna en gåva: en guldklimp. Rikedomerna gör det möjligt för Harper och Audrey att flytta från den fattiga landsbygden, men modern stannar kvar hos fadern, som blivit besatt av att hitta mer guld.

Diskutera

Vad säger titeln?

Fundera över titeln, *Torsdagsbarn*, och varför Sonya Hartnett har valt den. Vad säger den oss om bokens innehåll? Vilka tolkningsmöjligheter öppnar den upp för? Vem, eller vilka, är torsdagsbarn i berättelsen? På vilket sätt?

Hartnett har låtit boken få namn efter en gammal barnkammarramsa, och berättaren Harper liknar sin bror Tins öde vid den.

*Mondays child is fair of face,
Tuesdays child is full of grace,
Wednesdays child is full of woe,
Thursdays child has far to go,
Fridays child is loving and giving,
Saturdays child works hard for his living,
And the child that is born on the Sabbath day
Is bonny and blithe, and good and gay.*

Harper betonar tidigt att det är betydelsefullt att Tin är född på en torsdag – hur påverkar det honom i berättelsen?

Vilka ledtrådar ger de första kapitlen?

Enligt ramsan bestäms varje människas öde av vilken veckodag hon är född på. Vilken roll har det förutbestämda ödet i berättelsen och hur använder Sonya Hartnett det i uppbyggnaden av historien?

Titta exempelvis på vilken roll Mrs Murphy spelar i berättelsen. Hon har inga egna barn, men är ändå den som rådfrågas när det gäller barn och uppfostran. Barnramsans siande om ödet återfinns hos Mrs Murphy:

”Jag känner minsann igen avundsjuka när jag ser den.’ Mrs Murphy knep ihop munnen. ’Jag kommer att få rätt, det kommer tiden att utvisa.’” (s 36).

”Må så vara att han är listig, men det kommer inget gott av det här. Sluta åma dig, barn lilla! Det är befängt att han ska hålla på och knacka sig fram under huset. Befängt, Thora! Han kommer att krossas som en snigel om huset rasar ihop över honom.” (s 39)

Även Harper letar efter tecken på hur framtiden kommer att te sig:

”Regnet föll utan uppehåll, det verkade ha ett syfte med att falla. När det till slut fanns tillräckligt mycket vatten skulle säkert något hända. Förra gången det hade regnat så här hade strandbanken vid bäcken rasat ihop över Tin.” (s 67)

Vilken betydelse har naturen för berättelsens handling? Kan du hitta exempel på ställen där naturen påverkar sakers utgång?

Harper försöker sig också själv på att kasta en förbannelse över framtiden:

”Kunde jag hållas ansvarig för ett jordskred skulle jag låta ett dra med sig Audrey innan det gått så mycket som en minut till.” (s 23)

Lyckas hon?

Hittar du fler sianden om framtiden och ödet i de första kapitlen? Håll dem i minnet när du läser vidare.

Medlemmarna i familjen Flute är berättelsens viktigaste personer. Vad får vi inledningsvis veta om dem? Ändras din bild av dem under berättelsens gång?

Tin och tunnlarna

Tin, den näst yngste i familjen Flute, presenteras redan inledningsvis som ett torsdagsbarn – skulle du säga att han är berättelsens huvudperson?

Tin säger inte ett enda ord i hela berättelsen, istället tolkas hans handlingar av Harper. Varför är Tin stum och hur påverkar det berättelsen?

Varför börjar Tin gräva, och vad får honom att fortsätta?

Mrs Murphy menar att det är för att han är svartsjuk på Caffy och tigger om uppmärksamhet (s 36), mr Flute att han vill sätta sig i säkerhet och känna sig trygg (s 49), och Harper tror att det är för att han gillar mörkret och att gräva (s 36). Håller du med någon av dem, eller kan det finnas en annan anledning?

Hur tror du att olyckan som Tin råkar ut för i början av boken påverkar honom? Lider han några osynliga men av den eller gav den honom positiva erfarenheter?

Tins grävande får Harper att tänka på faderns grävande vid fronten – vilka jämförelser kan du göra mellan dessa situationer? Hur påverkas mr Flute av sina egna minnen när Tin sätter igång med sitt grävande? Hur tror du att hans egna erfarenheter påverkar hans inställning till Tins grävande?

Vilken påverkan tror du att Vandery Cable har på Tins grävande och vilken effekt har hans besök på Tin?

På sidan 40 säger Harper att Tin är fri att göra vad han vill. Håller du med? Är Tin fri? Är det frihet han söker? På sidan 10 menar hon att Tin aldrig behövde stå till svars som vuxen. Är det en typ av frihet?

Harper säger: ”Det är inte precis *gräver* han gör – han gräver inte tunnlar. Han ändrar bara formen på saker och ting.” (s 37). Vad säger det om Tins grävande?

Drömmar och verklighetsflykt

Berättelsen utspelar sig på 1930-talet, under den svåra depressionen. Hur påverkar det familjen Flute, och hur hanterar de situationerna de hamnar i?

En bister verklighet föder ofta drömmar om ett bättre liv. Vilka drömmar har medlemmarna i familjen Flute?

En del drömmar går i uppfyllelse, som Devons häst. Andra går i kras, som drömmen om huset i stan som Mrs Flute målar upp för sina barn. Och ibland krockar drömmen och verkligheten:

”Jag var beredd och ville gärna göra mig till hjältinga och föreställde mig de beundrande historier som skulle berättas om mig, men min entusiasm sinade när jag förstod att hjälpa till innebar att släpa upp hinkar med vatten från bäcken så att babyn kunde bada.” (s 31-32)

I vilka fall är drömmarna realistiska och när erbjuder de endast en tillfällig verklighetsflykt?

Hur ser du på Tins grävande i detta fall? Jagar han en dröm eller flyr han en bister verklighet?

Hur hanterar de olika familjemedlemmarna de motgångar de ställs inför? Kan mr Flutes oförmåga att hantera nuet bero på orealistiska drömmar om framtiden?

Harper – vår berättare

”Jag hette Harper Flute, och jag var liten för min ålder men jag skulle växa till mig; jag hade en glugg där en tand fortfarande höll på att tränga ned och jag kunde böja tummarna bakåt tills de nuddade armen. Jag måste hjälpa till med hushållssysslor varje kväll och fem dagar i veckan gick jag i skolan, och där brukade djävulen själv fara i mig och mina knogar brukade vara randiga för att han gjorde sig det besväret. Jag hade en storasyster som hette Audrey och mina bröder hette Devon och Tin; idag hade det fötts en baby och skulle komma att döpas till Caffy.” (s 27).

Harper är vår berättare. Vilken typ av berättare är hon? Vad avslöjar hon, och vad håller hon hemligt?

Harper är som vår berättare i 20-årsåldern, och har lagt de upplevelser hon berättar om bakom sig. För att kunna berätta om dem måste hon minnas tillbaka. Redan på första sidan varnar hon oss för att minnet inte alltid är att lita på:

”Minnet är särget, se bara hur motsträvigt det är när det får lust.”

Finns det några minnen i berättelsen som du vill ifrågasätta med tanke på detta?

I vilken omfattning kan berättelsen vara efterkonstruktioner av barndomen som vår vuxna berättare gör?

Genom att låta berättaren se världen genom en, till en början, sexårings ögon begränsas synvinkeln, även om Harper gärna tjuvlyssnar. Vad begränsar hennes seende, och hur påverkar det berättelsen?

Går det att lita på att Harpers berättelse stämmer med verkligheten? Fundera på hur följande uttalande påverkar berättelsens trovärdighet och sanningshalten i Harpers version:

”Det var inte så det gick till’, sa Devon. Han knackade på en sten som var färgad rakt igenom och såg inte upp från det han höll på med. ’Du är för liten för att minnas. Han har alltid varit elak – både innan rucklet rasade och efteråt.’” (s 189)

Finns det fler antydningar till att andra personer i berättelsen upplevt saker annorlunda än Harper? Försök konstruera någon händelse på nytt ur en annan persons synvinkel! Är Audreys, Devons eller någon annans version mer sann än Harpers?

Slutet – knyt ihop trådarna

Blir Tin helt förvildad? Och är han i slutändan ond eller god? Vad tror du själv hände i Cables lada, och vad hade hänt om mr Flute hunnit dit före Tin?

Tror du att Tin mördade Caffy? Misstänkte du honom då, eller uppstod tanken först när Harper förde fram den?

I efterhand, tror du att berättelsen ger en rättvis bild av Tin, eller säger den mer om Harper?

Hur tolkar du den sista meningen i boken? "Hans hand kommer att vara smutsig när han lägger den i min, och min kommer inte att vara ren." Vad menar Harper här?

Är slutet lyckligt eller olyckligt? Har berättelsens händelser lett någonvart? Har någon av berättelsens personer utvecklats på något sätt? Har några drömmar gått i uppfyllelse? Var finns Tin i slutet?

Redan inledningsvis planteras ledtrådar till guldklimpen i slutet. Rucklet som familjen Flute bor i är byggt av en guldgrävare, Devon söker efter guld och det nya husets väggar glänser som guld. Vad representerar guldet i detta sammanhang? Varför tror du att Tin ger denna gåva till sin familj? Är det för att han tror att de ska bli lyckliga av det, eller är det en belastning han ger dem?

"Och då, när far och mor dansade och Audrey skrattade med bakåtkastat huvud, för en otacksamhetens svarta fågel genom mig, [...]. Den skrek att den var lurad, att det här var en feg stackares sätt att avsluta historien." (s 244)

Vad menar Harper här, tror du? Vilken historia, och vilket slut, syftar hon på?

Tycker du i efterhand att titeln passar? Hur representativ är den för berättelsen som helhet?

Hur skulle du kategorisera boken? Finns det någon genre som beskriver bokens innehåll och idé? Fundera utifrån berättelsens beståndsdelar: handlingen är historiskt och geografiskt placerad i verkligheten, men är berättelsen realistisk? Att en pojke kan gräva ett tunnelsystem och bosätta sig under jord känns inte troligt, men ändå är vi tvungna att tro på det inom berättelsens ramar. Fokuseringen på familjen, och utelämnandet av detaljer från skolan och det övriga livet utanför hemmet, ger ett hyper-realistiskt drag åt berättelsen.

Språket

Sonya Hartnetts språk är levande, starkt, och skapar tydliga bilder hos läsaren. Hur åstadkommer hon det? Titta närmare på exemplen nedan och fundera kring hur dessa användningar av språket påverkar din läsning?

Hartnett uppfinner gärna nya ord och sätter samman dem i nya konstellationer som ger överraskande bilder:

"fiskarna glittrade och glimmade av oro." (s 15)

"Det fanns massor av kaniner. Jorden studsade av dem." (s 26)

"stelt högdragen med föraktet som en vindpust efter sig." (s 100-101)

"skala av sig hatten" (s 128)

Naturen, årstiderna och landskapet återfinns överallt i Hartnetts beskrivningar, av tiden, livet och minnet:

”Jag tog honom i handen, som var en hårt sluten blomknopp.” (s 11)

”jag kilade iväg utom räckhåll med två tunna flåtor som spirade likt ogräs bakom öronen” (s 37)

”Sommaren varade i en evighet när jag var sju, men nu hälsar den bara på.” (s 42)

”Historien var lika trasslig som ett spindelnät kring en nattfjäril som flugit fel” (s 196)

Människor liknas ofta vid djur:

”Du tyckte om det, visst gjorde du, Tin? Jodå, du tyckte om det, det där mörka. [---] Och du tyckte om att gräva, visst gjorde du det, till och med mer än du tyckte om mörkret. Du tyckte om känslan av den där jorden mot tassarna ... Tin?” (s 34)

”han är som en fågel i en bur” (s 52)

”han brukade följa efter mor som en hundvalp” (s 174)

Språket används också för att placera handlingen tidsmässigt, ord som ”skrävla”, ”vindtirig” och ”hurrlil” antyder att berättelsen inte utspelar sig i ett nutida samhälle. Kanske är det också därför som det talas tyst om Audreys olycka?

Hartnett har också en mängd humoristiska beskrivningar, ofta som korta kommentarer som oväntat dyker upp här och där:

”Jag visste att nedkomma betydde att komma till världen och inte att trilla ned genom skorstenen som ett annat paket.” (s 12)

”Rucklet var byggt i en sluttning och stöttorna under verandan var höga, tillräckligt höga för att en höna skulle kunna gå in där utan att rufsa till något annat än fjädrarna.” (s 35)

Egna reflektioner

Vad har läsningen betytt för dig? Finns det något mer du upptäckt i berättelsen, som inte behandlats här ovan? Plocka gärna ut några bitar som du reagerat på, positivt eller negativt, och dela med dig av dem till dina medläsare.

Efter att ha diskuterat boken med andra, upplever du att alla uppfattat den på samma sätt som du, eller har du omtolkat några upplevelser utifrån andras läsningar?

Sonya Hartnetts berättelser är mångbottnade och föränderliga, inbjuder till omläsningar och omtolkningar och överraskar ständigt. Läs gärna om boken vid tillfälle och se om du uppfattar den på samma sätt!